

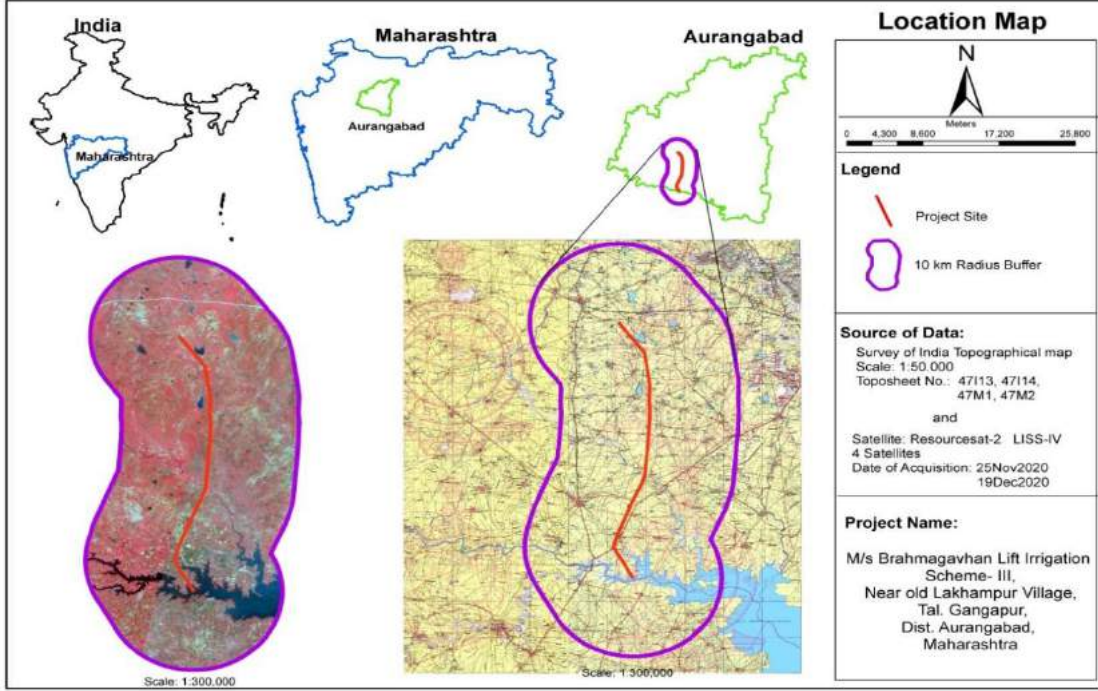
कार्यकारी सारांश मराठी

अध्याय १: प्रस्तावना

- 1) प्रस्तावित प्रकल्प मेसर्स ब्रह्मगव्हाण उपसा सिंचन योजना- III हा एक मोठा प्रकल्प आहे जो गोदावरी मराठवाडा सिंचन विकास महामंडळ द्वारे दुष्काळग्रस्त भागांसाठी गोदावरी खोऱ्यातील जायकवाडी जलाशयावर हाती घेतला जात आहे. लोकांचा मुख्य व्यवसाय शेती आहे.
- 2) क्षेत्रातील दुष्काळी परिस्थिती कमी करण्यासाठी, प्रस्तावित मेसर्स ब्रह्मगव्हाण उपसा सिंचन योजना- III, यामुळे शेतीमध्ये स्थिरता आणि लोकांचे दरडोई उत्पन्न सुधारेल.
- 3) प्रस्तावित साइटचे भौगोलिक स्थान 19 डिग्री 39'0.36" अक्षांश उत्तर 75 डिग्री 03'23.04" पूर्व रेखांश आहे जुने लखमपूर जवळ, ता. गंगापूर, जि. औरंगाबाद (महाराष्ट्र).
- 4) औरंगाबाद जिल्ह्यातील गंगापूर तालुक्यातील जायकवादिनेर जुन्या लखमपूर गावाच्या बॅकवॉटरच्या जलाशयावर ही योजना प्रस्तावित आहे. या सिंचन योजनेद्वारे एकूण पाणी उचल 55 Mm³ असेल.
- 5) औरंगाबाद जिल्ह्यातील गंगापूर तालुक्यातील 40 गावांमधील सुमारे 10000 हेक्टर इरिगेबल कमांड क्षेत्र ओलिताखाली आणण्याची योजना आहे.
- 6) पाईप कन्व्हेयन्स सिस्टीमसह ठिबक सिंचन पद्धतीचा अवलंब करून हे पाणी सिंचनासाठी वापरले जाईल.
- 7) प्रकल्पामध्ये जलमग्नता समाविष्ट नाही आणि प्रकल्पासाठी कोणत्याही वन जमिनीची आवश्यकता नाही.
- 8) हा प्रकल्प सीरियलमध्ये प्रवेशासह शेड्यूलमध्ये रिव्हर व्हॅली प्रकल्प श्रेणी अंतर्गत येतो. संख्या. 1(c), पर्यावरण प्रभाव मूल्यांकन अधिसूचना, 14 सप्टेंबर 2006 च्या पर्यावरण वन आणि हवामान बदल मंत्रालयाच्या. हा प्रकल्प जायकवाडी पक्षी अभयारण्याच्या 10 किमी अंतरावर येतो आणि 12 जुलै 2017 रोजी जारी केलेल्या राजपत्र अधिसूचनेनुसार जे वन्यजीव (संरक्षण) अधिनियम, 1972 अंतर्गत अधिसूचित संरक्षित क्षेत्र आहे; म्हणून पर्यावरण प्रभाव मूल्यांकन अधिसूचना 2006, सामान्य परिस्थितीनुसार, प्रकल्पाचे मूल्यांकन पर्यावरणीय प्रभाव मूल्यांकन अधिसूचना आणि त्यानंतरच्या सुधारणांच्या अनुसूची 1(c) अंतर्गत केंद्रीय स्तरावर केले जाईल.
- 9) प्रस्तावित जमीन खाजगी जमीन, अंशतः नापीक आणि अंशतः कृषी आहे. ही जमीन स्थानिक शेतकऱ्यांकडून भाडेतत्त्वावर घेतली जाईल.
- 10) मेसर्स ब्रह्मगव्हाण उपसा सिंचन योजना- III ने एसडी इंजिनिअरिंग सर्व्हिसेस प्रायव्हेट लिमिटेड अभ्यास क्षेत्रातील विविध पर्यावरणीय मापदंडांवर प्रकल्पाच्या प्रभावाचे मूल्यांकन करण्यासाठी आणि प्रकल्पाच्या प्रतिकूल परिणामांना नकार देण्यासाठी पर्यावरण प्रभाव मूल्यांकन अहवाल आणि पर्यावरण व्यवस्थापन योजना तयार करण्यासाठी पर्यावरण सल्लागार म्हणून सेवा घेतली आहे.

अध्याय 2: प्रकल्पाचे वर्णन

- 1) औरंगाबाद जिल्ह्यातील गंगापूर तालुक्यातील जुन्या लखमापूर गावाजवळील जायकवाडी प्रकल्पाच्या बँकवॉटरवर ही योजना प्रस्तावित आहे. प्रस्तावित साइटचे भौगोलिक स्थान १९ डिग्री ३९'०.३६" अक्षांश उत्तर ७५ डिग्री ०३'२३.०४" पूर्व रेखांश आहे जुने लखमपूर जवळ, ता. गंगापूर, जि. औरंगाबाद (महाराष्ट्र).
- 2) दिले जाणारे क्षेत्र जायकवाडी धरण प्रकल्पांतर्गत टोपोशीट क्रमांक 47 M/1 आणि 47 M/2 मध्ये असू शकते. जिल्ह्याचा मोठा भाग काळ्या कापसाच्या मातीने झाकलेला आहे किंवा डेक्कन ट्रॅप बेसाल्टच्या हवामानामुळे नियमितपणे तयार होतो.
- 3) प्रकल्पाचा स्थान नकाशा खाली संलग्न आहे:

- 4) या प्रकल्पाला दोन टप्प्यात प्रशासकीय मान्यता मिळाली. टप्पा -1 (सर्वेक्षण आणि प्राथमिक कामे) रु. 4.79 कोटी खर्च. 2018 / (137/2018) / जे.ए. 08/03/2019 रोजी प्रशासकीय मान्यता प्राप्त झाली आहे आणि टप्पा -2 (बांधकाम आणि देखभाल कामे) ची किंमत रु. 421.47 कोटी आणि योजनेचा एकूण खर्च जलसंपदा विभाग 2016-17 आहे. विभाग 2017-18 आणि महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण 2016-17 च्या दर यादीनुसार रु. 426.26 कोटी.
- 5) योजना क्र. बीकेएस/201064/10/द्वारे शासनाने मंजूर केली आहे(तारीख 03/06/2011). "जशी एकत्रित एकल योजना ठिबक सिंचनाने प्रस्तावित आहे त्या पूर्वी मंजूर झालेल्या परंतु अलीकडे कार्यरत स्थितीत नसलेल्या लिफ्ट योजना रद्द करून", अशा स्थितीत या योजनेचे मापदंड यांनी (मुख्य अभियंता, जलसंपदा विभाग औरंगाबाद). दि. ०८/१२/२०१७ रोजी झालेल्या बैठकीत मंजूर केले आहेत.
- 6) या योजनेमध्ये दोन टप्प्यात पाणी उचलणे समाविष्ट आहे. जायकवाडी धरणाच्या बँकवॉटरजवळ आणि औरंगाबाद अहमदनगर महामार्गापासून 5 किमी पूर्वेकडे असलेल्या जुन्या लखमापूर गावामध्ये पहिले पंप हाऊस प्रस्तावित आहे. पहिले पंप हाऊस जायकवाडी धरणाच्या वरच्या बाजूला सुमारे 50 किमी अंतरावर स्थित आहे.

7) स्टेज 1 चा राइजिंग मेन 21.78 Km लांब आणि 1580 mm च्या पाईप व्यासासह आणि 4.09 क्यूमेक्सचा डिस्चार्ज वाहून नेण्यासाठी 9 मिमी जाडी म्हणून डिझाइन केला आहे, तर स्टेज 2 चा वाढता मुख्य भाग 13.02 Km लांब आणि 1170 mm च्या पाईप व्यासासह डिझाइन केला आहे. आणि 2.25 क्यूमेक्सचा डिस्चार्ज डिस्चार्ज वाहून नेण्यासाठी 7 मिमी जाडी. अशा प्रकारे वाढत्या मुख्य लांबीची एकूण लांबी 34.80 किमी आहे.

8) 6 हेक्टेअर (पंप हाऊस 1, स्विच यार्ड) जमीन संपादित केली जाईल आणि वाढत्या मेन्ससाठी जमीन बांधकाम कालावधीच्या काळात भाड्याच्या आधारावर तात्पुरती संपादित करावी लागेल. भाड्याच्या आधारावर संपादित करण्यात येणारी ही जमीन 35 हेक्टर आहे. या प्रकल्पामुळे जंगलाची जमीन किंवा रेल्वे विभागाच्या अखत्यारितील जमीन प्रभावित होत नाही. या प्रकल्पासाठी कोणतेही गाव किंवा त्याच्या भागाचे पुनर्वसन करण्याची गरज नाही;

9) योजनेसाठी पीक पद्धती ज्यामध्ये 20% खरीप पिके, 35% रब्बी पिके, 20% दोन हंगामी पिके आणि 25% वार्षिक पिके समाविष्ट आहेत.

10) प्रकल्प आवश्यकता;

a. पाण्याची आवश्यकता: मुख्य अभियंता, नियोजन आणि जलशास्त्र, नाशिक यांनी ब्रह्मगव्हाण उपसा सिंचन योजना भाग 3 साठी 55 mm³ पाणी वापरण्यासाठी एक आक्षेपार्ह प्रमाणपत्र जारी केले आहे. या योजनेसाठी वाटप केलेले पाणी कोणत्याही निष्क्रिय योजनेकडे वळवले जाणार नाही.

b. वीज: 33KV लाईन/6.6 केव्ही (ऑपरेशन टप्प्यासाठी स्रोत: महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी. लि.) (MSEDCL).

c. मनुष्यबळ: आवश्यक मनुष्यबळ बांधकाम क्षेत्रादरम्यान स्थानिक भागातून 20 घेतले जाईल.

d. जमिनीची आवश्यकता: प्रस्तावित प्रकल्पात प्रकल्प उपक्रमांसाठी कुटुंबे/घरांचे विस्थापन समाविष्ट नाही. या योजनेसाठी पंप हाऊस, डिलिव्हरी चेंबर्स आणि अॅप्रोच रोड तयार करण्यासाठी 6 हेक्टर जमीन संपादित करणे आवश्यक आहे. वाढत्या मेन्ससाठी जमीन बांधकाम कालावधीच्या काळात भाड्याच्या आधारावर तात्पुरती संपादित करावी लागेल. भाड्याच्या आधारावर संपादित करण्यात येणारी ही जमीन 35 हेक्टर आहे. जमीन आवश्यकता तपशीलांची सूची या अध्यायातील विभाग 2.5.5 आधीच दिली आहे.

e. प्रकल्पाची किंमत: प्रस्तावित प्रकल्पासाठी अंदाजित एकूण खर्च रु. 426.26 कोटी बेनिफिट कॉस्ट रेशो 1.24 आहे.

f. पूर्ण होण्याची वेळ: संपूर्ण प्रस्तावित प्रकल्पाचा एकूण विकास कालावधी सुमारे 24 महिने असेल.

अध्याय 3: पर्यावरणाचे वर्णन

1) अभ्यासाचे क्षेत्र: अभ्यास क्षेत्रात पंप हाऊसपासून 10 किमीचा त्रिज्या आणि कमांड एरियासह मुख्य लाईन वाढवणे समाविष्ट आहे.

2) अभ्यासाचा कालावधी: बेसलाइन अभ्यासाचा कालावधी डिसेंबर 2020 ते ऑगस्ट 2021 पर्यंत आहे. (तीन हंगामांचे निरीक्षण अर्थात हिवाळा, उन्हाळा (मान्सूनपूर्व) आणि मान्सून.

3) **कार्यपद्धती:** तज्ञ मूल्यांकनाच्या समितीकडून प्राप्त झालेल्या मानक अटीनुसार पर्यावरणीय नमुने आधारभूत पर्यावरण गुणवत्ता स्थितीवर येण्यासाठी संबंधित पॅरामीटर्ससाठी संकलित आणि विश्लेषण केले गेले.

4) सभोवतालच्या हवेची गुणवत्ता, पाण्याची गुणवत्ता, मातीची गुणवत्ता आणि आवाजाच्या पातळीसाठी आधारभूत देखरेख मेसर्सद्वारे केली गेली आहे. अवनीरा बायोटेक (पी) लि., पर्यावरण वन आणि हवामान बदल मंत्रालय / चाचणी आणि कॅलिब्रेशन प्रयोगशाळा मान्यताप्राप्त प्रयोगशाळेसाठी राष्ट्रीय मान्यता मंडळ, तर अभ्यास क्षेत्राच्या जैवविविधता आणि सामाजिक-आर्थिक स्थितीचे मूल्यांकन करण्यासाठी फील्ड सर्वेक्षण संबंधित कार्यालयाद्वारे केले गेले. मेसर्स एसडी अभियांत्रिकी सेवा प्रा. लि. संकलनानंतर प्राप्त झालेल्या परिणामांचा अर्थ प्रत्येक घटकासाठी संबंधित पर्यावरण मानकांच्या विरोधात केला गेला:

5) **सूक्ष्म हवामानशास्त्र:** जिल्ह्याचे हवामान दक्षिण उन्हाळी मान्सून हंगाम वगळता वर्षभर गरम उन्हाळा आणि सामान्य कोरडेपणा द्वारे दर्शविले जाते, जे जून ते सप्टेंबर दरम्यान असते तर ऑक्टोबर आणि नोव्हेंबर हा मान्सून नंतरचा हंगाम असतो. रो-ग्रो-क्लायमेटिक झोननुसार, औरंगाबाद जिल्हा पश्चिम दुष्काळप्रवण क्षेत्राखाली येतो आणि मध्य पठार आश्रयित पर्जन्य क्षेत्र. जिल्ह्याचा दक्षिणेकडील भाग पश्चिम दुष्काळप्रवण क्षेत्रामध्ये येतो ज्याचे वैशिष्ट्य म्हणजे 500 ते 700 mm/वर्षापर्यंत कमी आणि अप्रत्याशित पावसासह पावसाच्या दिवसांची संख्या 40 ते 45 दिवसांच्या दरम्यान असते.

6) **हवा पर्यावरण:** हिवाळी हंगाम म्हणून डिसेंबर 2020 ते फेब्रुवारी 2021 या काळात उन्हाळी हंगाम म्हणून मार्च 2021 ते मे 2021 आणि जून 2021 ते ऑगस्ट 2021 दरम्यान पावसाळ्याच्या हंगामाप्रमाणे हवामानाच्या गुणवत्तेचे निरीक्षण करण्यात आले तज्ञ मूल्यमापन समिती, सरकार द्वारे भारताचे अभ्यासाच्या क्षेत्रात 8 ठिकाणी परिवेश गुणवत्ता निरीक्षण केले गेले.

a. सर्व नमुन्यांच्या ठिकाणी PM₁₀ सांद्रता 31.4 ते 53.3 µg/m³ च्या श्रेणीत भिन्न आहे. सर्वाधिक एकाग्रता गंगापूर येथे आढळली, ज्याचे श्रेय दिले जाते. सर्व ठिकाणांसाठी PM₁₀ सांद्रता राष्ट्रीय परिवेशी वायु गुणवत्ता मानकांच्या (24 तास PM₁₀ = 100 /g/m³) निर्धारित मानकांपेक्षा कमी असल्याचे दिसून आले.

b. सर्व नमुन्यांच्या ठिकाणी PM_{2.5} सांद्रता 14.5 ते 35.7 µg/m³ च्या श्रेणीत भिन्न आहे. सर्वाधिक एकाग्रता आगरवाडगॉन येथे आढळली. सर्व स्थानांसाठी PM_{2.5} सांद्रता राष्ट्रीय वातावरणीय वायु गुणवत्ता मानकांच्या (24 तास PM_{2.5} = 60 /g/m³) निर्धारित मानकांपेक्षा कमी असल्याचे दिसून आले.

c. तीन महिन्यांसाठी सभोवतालच्या हवेच्या गुणवत्तेच्या डेटाचे विश्लेषण परिणामी प्रकल्पस्थळी तसेच सर्व ठिकाणी सामान्य वातावरणीय हवेची गुणवत्ता दर्शवते; अभ्यासाच्या क्षेत्रात वरची आणि खालची ओळख. कण पदार्थ PM₁₀ तसेच PM_{2.5} निर्धारित मर्यादित आहे. SO₂ आणि NO_x पातळी आणि इतर मापदंड विहित मर्यादेपेक्षा खूपच कमी आहेत आणि म्हणूनच परिवेशी हवेचा एकंदर चित्र प्रस्तावित प्रकल्पासाठी सकारात्मक आहे.

7) **गोंगाट वातावरण:** 8 ठिकाणी अभ्यासाच्या कालावधीत सभोवतालच्या ध्वनी गुणवत्तेचे निरीक्षण केले गेले; उन्हाळी हंगामात मोजली जाणारी जास्तीत जास्त आवाज मूल्ये म्हणजे 51.6364 Leq. dB (A) दिवसाच्या वेळी आणि हिवाळी हंगामात मोजले जाणारे किमान आवाज मूल्य अर्थात 42.3341 Leq. डीबी (ए). ची सर्वोच्च मूल्ये मंगलपूर ठिकाणी नोंदवली गेली. याचे श्रेय विविध वाहतूक उपक्रमांना दिले जाते. पाळलेली सर्व मूल्ये पर्यावरण वन मंत्रालयाने दिवसाच्या वेळेसाठी निर्धारित केलेल्या मानकांमध्ये निर्धारित मूल्यांच्या खाली होती. (संदर्भ. ध्वनी प्रदूषण (नियमन आणि नियंत्रण) नियम-2000 साठी पर्यावरण, वन आणि हवामान बदल मंत्रालय अधिसूचना). 11.01.2010 मध्ये सुधारित सुधारणा.

a. प्रस्तावित सिंचन प्रकल्पाच्या ऑपरेशन टप्प्यात कोणतीही वाहतूक वाढवली जाणार नाही. प्रकल्पाच्या बांधकाम टप्प्यात किरकोळ आणि तात्पुरती रहदारी वाढवली जाईल.

b. निष्कर्ष: आवाजाच्या पातळीचे बेसलाइन निरीक्षण हे दर्शविते की, अभ्यासाच्या क्षेत्रात आवाजामुळे कोणताही त्रास होत नाही.

8) **जलविज्ञान:** औरंगाबाद जिल्हा क्षेत्र डेक्कन ट्रॅप ग्राउंड प्रांतात समाविष्ट आहे ज्यात हार्ड रॉक बेसाल्ट निर्मिती आहे. बेसाल्टिक लावा प्रवाहाच्या प्रकार आकारविज्ञान आणि जिओहायड्रॉलॉजीमध्ये परिवर्तनशीलतेमुळे बेसाल्टिक जलचरांना एनिसोटॉपिक मानले जाते; डाइक्स, लावा ट्यूब आणि व्हॅस्कुलरिटी वेदरिंगच्या अप्रत्याशित नमुन्यांची उपस्थिती आणि त्यांच्या व्याप्ती आणि जाडीच्या संबंधात सांध्यांची वारंवारता आणि आंतर-कनेक्शन देखील.

a. भूजल परिदृश्य: औरंगाबाद जिल्ह्यातील केंद्रीय भूजल प्राधिकरण/राज्य भूजल प्राधिकरण गंगापूर तालुक्याने अधिसूचित केलेल्या क्षेत्रानुसार, महाराष्ट्र अर्ध-गंभीर श्रेणी अंतर्गत येतो.

9) **भूशास्त्र:** भूगर्भशास्त्रानुसार, बेसाल्ट निर्मिती (डेक्कन सापळे) जिल्ह्यातील प्रमुख खडक निर्मिती आहे. जिल्ह्याचा मोठा भाग बेसाल्टिक लावा प्रवाहाच्या क्रमानुसार अधोरेखित झाला आहे, तर जलोदर एक लहान भाग व्यापतो.

a. दख्खन सापळा उंचावरील रांगांमध्ये उत्तराधिकारी आहे आणि साधारणपणे क्षैतिजरित्या विस्तीर्ण पसरलेला असतो आणि टेबल-लँड प्रकाराच्या स्थलाकृतिला जन्म देतो ज्याला पठार असेही म्हणतात.

b. भौगोलिकदृष्ट्या अभ्यास क्षेत्राचा मुख्य भाग पेडीमेंट पेडी प्लेन कॉम्प्लेक्सचा समावेश आहे, तर इतर वैशिष्ट्ये नदी आणि जलाशय, पूर मैदान, कमी विच्छेदित पठार आणि मध्यम विच्छेदित पठार आहेत.

c. जिल्ह्याचा मोठा भाग गोदावरी खोऱ्यात येतो आणि ईशान्य भागातील एक लहान क्षेत्र तापी खोऱ्यात येते. जिल्ह्यातील प्रमुख नदी गोदावरी असून तिच्या उपनद्या आहेत; पूर्णा, दुधना आणि शिवना नद्या. इतर महत्त्वाच्या उपनद्या म्हणजे सुकना, खेलना, खाम, गुलाथी, शिवभद्र आणि गिरिजा नद्या. निचरा आणि भूगर्भशास्त्रानुसार जिल्ह्याची 52 पाणलोटामध्ये विभागणी करण्यात आली आहे.

10) **क्षेत्राची भूकंपीयता:** भारताच्या भूकंपीय झोनिंग नकाशा (ISI 1990) नुसार, प्रकल्प क्षेत्र भूकंपाच्या झोन II मध्ये येते जे कमी तीव्रतेचे क्षेत्र आहे.

11) **पाण्याचे वातावरण:** भूगर्भातील पाणी आणि पृष्ठभागावरील पाण्याचे नमुने अभ्यासाच्या क्षेत्रामध्ये वेगवेगळ्या ठिकाणांहून प्रत्येकी 10 ठिकाणी म्हणजेच पृष्ठभागावरील पाणी आणि भूजलासाठी गोळा केले गेले;

a. भूजल गुणवत्ता: भूजल गुणवत्ता नेहमीप्रमाणे उच्च खनिज सामग्री द्वारे दर्शविले जाते आणि उच्च एकाग्रतेमुळे अनेक ठिकाणी विपरित परिणाम होतो, विशेषत: नायट्रेट, लोह आणि फ्लोराईडच्या सावध पातळीमुळे काही ठिकाणी पाणी पिण्यास योग्य नाही हे दर्शवते. पिण्याच्या पाण्याच्या मानकांच्या संदर्भात उद्देश. तथापि, असे सुचवले आहे की ग्रामीण भागातील पिण्यायोग्य पाण्यासाठी प्रादेशिक पाणी पुरवठा योजनेअंतर्गत, दुष्काळी भागाच्या पार्श्वभूमीवर पाण्याच्या पर्यायी स्रोताच्या अनुपस्थितीत वरील मापदंडांचा समावेश करण्याची तरतूद करावी.

b. पृष्ठभागाची पाण्याची गुणवत्ता: पृष्ठभागाच्या पाण्याची गुणवत्ता विश्लेषणामध्ये आणि पुनरावलोकनाप्रमाणे लक्षात येते की ती उत्तम ते उत्कृष्ट श्रेणीत येते आणि जयकवाडी धरणाच्या गोदावरी नदीच्या ठिकाणांसाठी मूल्यांकन केलेल्या पाण्याच्या गुणवत्तेशी सहमत आहे, पैठण, पाथेगाव पुलाच्या खालच्या प्रवाहात, औरंगाबाद जलाशयाचा वरचा भाग कायगाव पुलाजवळ इ. ऊर्जा आणि संसाधन संस्था (तेरी) द्वारे, महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाने त्यांच्या महाराष्ट्राच्या पाण्याच्या गुणवत्तेच्या अहवालात एकत्रित केलेल्या आकडेवारीच्या संकलनावर आधारित; जानेवारी 2019. हे पाणी पिण्यासाठी आणि सिंचनासाठी आणि स्पष्टपणे प्रस्तावित उपसा सिंचन प्रकल्पासाठी वापरण्यासाठी योग्य आहे.

शिवाय, प्रस्तावित प्रकल्पात, संपूर्ण पाइपलाइन पृथ्वीच्या खाली 2.8 ते 3 मीटर खाली भूमिगत केली जाईल, अशा परिस्थितीत भूजल आणि पृष्ठभागाचे पाणी दोन्ही प्रदूषित होण्याची शक्यता अस्तित्वात नाही.

12) **माती पर्यावरण:** अभ्यासाच्या क्षेत्राच्या 10 किमीच्या परिघात माती, स्थलांतर लक्षात घेऊन तीनही हंगामासाठी एकूण 10 नमुने घेण्याच्या ठिकाणी समाविष्ट आहे. अभ्यासाचा मुख्य भाग काव्या कापूस मातीने व्यापलेला आहे आणि विश्लेषणाचे परिणाम 7.1 ते 7.8 पर्यंत पीएच मूल्यासह माती मध्यम क्षारीय आहे हे दर्शवते. 0.21 ते 0.56 $\mu\text{s}/\text{cm}$ सेमी पर्यंत चाललेली चालकता जी नॉन सलाईन ते किंचित खारट आहे.

13) **जमीन वापर आणि जमीन कव्हर:** अभ्यास क्षेत्रासाठी अलीकडील उपग्रह प्रतिमा राष्ट्रीय दूरस्थ संवेदना केंद्रातून गोळा केली गेली. प्रतिमेचा अर्थ विविध जमीन वापर / जमीन संरक्षक वर्ग ओळखण्यासाठी केला गेला. ग्राउंड ट्रुथिंगचा अर्थ लावलेल्या जमीन वापर / जमीन कव्हर वर्गांची पुष्टी आणि संपादन करण्यासाठी केले गेले. अभ्यास क्षेत्राच्या जमिनीचा मोठा भाग पीक जमिनीने व्यापलेला आहे. अभ्यास क्षेत्राच्या जमिनीचा वापर बिल्ट अप एरिया (2.83%), पीक जमीन (51.65%), फलो जमीन (35.24%), पाणवठे (5.16%), नदी (1.45%), खुली जमीन (1.38%) मध्ये वर्गीकृत करण्यात आला आहे. ओपन स्क्रब (2.18%) आणि वन (0.11%) असलेली गवताची जमीन.

14) **पर्यावरण आणि जैवविविधता:**

a. इकोलॉजी आणि जैवविविधतेसाठी बेसलाइन डेटाच्या संकलनासाठी क्षेत्रीय सर्वेक्षण उन्हाळा आणि पावसाळी हंगामात सुरू झाले. प्रस्तावित प्रकल्पाच्या जैविक मूल्यांकनाचा सध्याचा अभ्यास विविध शासकीय आणि गैर-माध्यमिक डेटा द्वारे समर्थित क्षेत्राच्या क्षेत्रीय सर्वेक्षणावर आधारित आहे. -सरकारी स्रोत.

b. पर्यावरणीय अभ्यासाच्या संदर्भात प्रामुख्याने जयकवाडी पक्षी अभयारण्याचा समावेश असलेला अभ्यास क्षेत्र. जायकवाडी पक्षी अभयारण्याचे क्षेत्र हे अरण्यविरहित क्षेत्र आहे, जे औरंगाबाद आणि अहमदनगर जिल्ह्यातील सुमारे 118 गावांमधून संपादित करण्यात आले आहे. सध्या जमीन पाटबंधारे विभागाच्या ताब्यात आहे. ताज्या पाण्यातील मासे, मोलस, क्रस्टेशियन्स आणि इतर प्राण्यांच्या चांगल्या विविधतेमुळे हे जलस्थानक रहिवासी, स्थानिक स्थलांतरित आणि लांब पल्ल्याच्या स्थलांतरित पक्ष्यांसह विविध पक्षी प्रजातींसाठी मुख्य आकर्षण आहे.

c. चॅम्पियन आणि सेठ (1968) च्या भारताच्या फॉरेस्ट प्रकारांच्या सर्वेक्षणानुसार, प्रस्तावित प्रकल्प स्थळाचा आणि आसपासच्या अभ्यास क्षेत्राचा वन प्रकार दक्षिणेकडील कोरड्या मिश्रित पर्णपाती आणि दक्षिणेकडील काटेरी जंगलांमध्ये वर्गीकृत केला जाऊ शकतो.

d. **फुलांचा तपास:** अभ्यासाचे क्षेत्र कृषी क्षेत्रांचे वर्चस्व आहे. बहुतांश क्षेत्र सक्रिय पिकांसह ओसाड जमीन आणि त्यामधील गवताळ प्रदेशाने व्यापलेले आहे. तथापि परिसरातील इतर भागांच्या तुलनेत फुलांच्या आणि प्राण्यांच्या विविधतेव्यतिरिक्त आसपासच्या प्रदेशाची उपस्थिती पक्षी विविधतेमध्ये समृद्ध आहे. झाडांच्या संदर्भात वनस्पती संबंधित आहे आजीराक्त इंडिका आणि प्रोसोपिस जुलिफ्लोरा मुबलक प्रमाणात आढळतात. या प्रदेशाद्वारे प्रदर्शित होणाऱ्या इतर प्रमुख झाडांच्या प्रजाती म्हणजे बाभूळ निलोटिका, बाभूळ ल्युकोफ्लिया, अल्बिझिया लेबबीक, मांगीफेरा इंडिका, कॅसिया सिमेआ, कॅसिया फिस्टुला, टॅमरींडस इंडिकस, फिकस बेंगॅलेन्सिस, फिकस रेसमोसा, क्रोकस न्युसिफेरा, बोहिनिया एन्क्लेमोसाँना, अँसॉन्सिलोआसॅमिनासाँसॅमिलोसा, एस्क्लोमिना एस्क्लेमोसा, बॉम्बॅक्स सीबा, बूगनबेल, बुटिया मोनोस्पेर्मा, डालबर्गिया सिसू, डेलोनिक्स रेजिया, फिकस रेसमोसा, फिकस रेलिगिओसा, मांगीफेरा इंडिका, पेल्टोफोरम टेरोकार्पम, समनिया समन, आणि इतर अनेक. मानवांनी, एजन्सींनी

एकतर शोभेच्या वस्तू, फळे, भाजीपाला स्त्रोत किंवा केवळ कुतूहल म्हणून सादर केलेल्या काही वनस्पती.

e. **कृषी क्रियाकलाप:** जलाशयाच्या दोन्ही काठावर अधिग्रहित क्षेत्रातील शेतीची लागवड आजूबाजूच्या गावातील लोकांची नियमित पद्धत बनली आहे. पाण्याची पातळी कमी झाल्यामुळे ही प्रथा पुढे चालू ठेवली जाते आणि पुढे प्रत्यक्ष पाणी साठ्यापर्यंत वाढवली जाते. काठावर उगवलेली पिके म्हणजे ऊस, मका, गहू, कापूस, सूर्यफूल, सोयाबीन, ज्वारी, बाजरी, शेंगदाणे आणि कडधान्ये.

f. **कायदेशीर तपासणी:** जैवविविधता अभ्यासादरम्यान घरगुती सस्तन प्राणी, गाय, म्हैस, मांजर, भटक्या कुत्रे, शेळी इत्यादी वगळता मोठ्या सस्तन प्राण्यांचे कोणतेही मोठे शारीरिक दर्शन झाले नाही. (Sus scrofa), भारतीय ससा (लेपस निग्रीकोलिस) आणि पाळीव प्राण्यांचे अभ्यास क्षेत्रात निरीक्षण करण्यात आले. वन / वन्यजीव विभाग आणि स्थानिक लोकांकडून गोळा केलेल्या माहितीनुसार जॅकल (कॅनिस ऑरियस), तडस (ह्योना ह्योना), सामान्य मुंगूस (हरपेस्टेस एडवर्ड्स) , गुळगुळीत इंडियन ओटर (लुत्रागेल पस्पिसिलाटा), इंडियन हरे (लेपस निग्रीकोलिस) आणि इंडियन वाइल्ड डुक्कर (सस स्क्रोफा) साधारणपणे अभ्यास क्षेत्राच्या विविध भागांमध्ये पाळले जातात. , सामान्य उंदीर साप (Ptyas श्लेष्मा) सामान्यतः स्थानिक लोकांनी सांगितल्याप्रमाणे अभ्यास क्षेत्रात पाळला जातो.

g. **फुलपाखरे:** सर्वेक्षणादरम्यान फुलपाखरांच्या 18 प्रजाती अभ्यास क्षेत्रात चार वेगवेगळ्या कुटुंबांमधून पाहिल्या गेल्या. Nymphalidae सर्वात प्रभावी कुटुंब होते 12 प्रजाती आणि त्यानंतर Pieridae 4 प्रजाती आणि Danaidae, Papilionidae प्रत्येकी 1 प्रजाती.

h. **पक्षी:** अभ्यासाच्या क्षेत्रातील एकूण सर्वेक्षणादरम्यान, 36 कुटुंबातील एकूण 66 पक्ष्यांच्या प्रजाती अभ्यास क्षेत्रात नोंदल्या गेल्या. सर्वात प्रभावी कुटुंब Ardeidae होते 6 प्रजाती आणि त्यानंतर Charadriidae आणि Ciconiidae प्रत्येकी 4 प्रजाती. अभ्यास क्षेत्रातून प्रत्येकी एक प्रजाती असलेल्या 19 कुटुंबांची नोंद करण्यात आली. पक्ष्यांची प्रजाती मुख्यतः जायकवाडी धरण, शेतीची शेते आणि मानवी वस्तीच्या आसपास पाळली गेली. सर्वेक्षणादरम्यान पाळल्या गेलेल्या पक्ष्यांच्या प्रजाती म्हणजे आशियाई ओपनबिल (अॅनास्टोमस ऑस्किटन्स), बार्न निगल (हिरुंडो रस्टिका), बाया विणकर (प्लॉसियस फिलिपिनस), ब्लॅक ड्रॅगो (डिकुरस मॅक्रोसेर्कस), ब्लॅक इबिस (स्पूडिबिस पॅपिलोसा), ब्लॅक सारस (सिकोनिया निग्रा), ब्लॅक विंग्ड स्टिल्ट (हिमंतोपस हिमंतोपस), कॅस्पियन टर्न (हायड्रोप्रोग्न कॅस्पिया), कॅटल एग्रेट (बुबुलकस आयबिस), सायट्रिन वॅगटेल (मोटासिला सायट्रेओला), कॉमन मायनास्ट्रीस ग्लॉसी इबिस (प्लेगाडिस फाल्सीनेलस), ग्रे हेरॉन (आर्डिया सिनेरिया), इंडियन पॉन्ड हेरॉन (आर्डेओला ग्रेई), लिटल कॉर्मोरंट (मायक्रोकार्बो नायजर), जांभळा स्वॅम्फेन (पोर्फिरियो पोर्फिरियो), वाळू उपसा करणारे (चरॅड्रिअस मंगोलस), लहान मधमाशी-खाणारा (मेरॉप्स ओरिएंटलिस), पांढरा ब्रेस्टेड किंगफिशर (हॅलिसॉन स्मायर्नेसिस), व्हाईट थ्रोटेड किंगफिशर (हॅलिसॉन स्मिर्नेन्सिस), वायर टेलड गिळणे (हिरुंडो स्मिथी) आणि वूली नेकड सारस (सिकोनिया एपिस्कोपस) इ.

i. **मासे पर्यावरण:** प्रकल्प स्थळाच्या दक्षिण-पश्चिम बाजूला असलेल्या जायकवाडी धरणाच्या माशांवर एक सर्वेक्षण करण्यात आले आहे. अभ्यास क्षेत्रातील मासे विविधता आणि मासे उत्पादन याबाबत स्थानिक मच्छीमारांकडून डेटा गोळा केला गेला. मच्छीमार समुदायाशी सार्वजनिक सल्लामसलत करताना असे नमूद करण्यात आले की रोहू (लाबियो रोहिता), कॅटला (कॅटला कॅटला), मृगल (सिरहिनस मृगाला), कॉमन कार्प (सायप्रिनस कार्पियो), डोकिया (चना गचुआ) आणि चाना पंक्टाटस अभ्यासात आढळतात. क्षेत्र.

j. **जलीय गुणवत्ता:** जलीय गुणवत्तेसाठी, प्रजाती ओळख आणि मोजणीसाठी 10 नमुने गोळा केले गेले आणि विश्लेषण केले गेले. क्लोरोफायसी, बॅसिलारियोफायसी, सायनोफायसी, युगलेनोफायसी कुटुंबातील फायटोप्लांकटन प्रजाती आढळल्या. आणि रोटीफेराक्लाडोसेरा, कोपेपोडा आणि

ऑस्ट्राकोडा कुटुंबातील झूपलॅन्कटन प्रजाती आढळल्या आणि रोटीफेराक्लाडोसेरा, कोपेपोडा आणि ऑस्ट्राकोडा कुटुंबातील झूपलॅन्कटन प्रजाती आढळल्या.

k. जयकवाडी पक्षी अभयारण्य: जायकवाडी धरण/पक्षी अभयारण्य आणि आसपासचा परिसर अनेक रहिवासी आणि स्थलांतरित पक्ष्यांच्या प्रजातींसाठी आदर्श निवासस्थान आहे. पक्ष्यांच्या जवळपास 200 प्रजाती या प्रदेशात आढळू शकतात, ज्यात स्थलांतरित पक्ष्यांच्या 70 पेक्षा जास्त प्रजातींचा समावेश आहे. यापैकी 45 प्रमुख प्रजाती आंतरराष्ट्रीय स्थलांतराच्या आहेत.

15) सामाजिक-आर्थिक घटक:

a. औरंगाबाद प्रदेशाच्या सामाजिक आर्थिक स्थितीच्या अभ्यासातून हे दिसून येते की हा प्रदेश दुष्काळी भाग आहे. लक्षात ठेवून, शासन. गंगापूर तालुक्यासाठी महाराष्ट्राने प्रस्तावित मेसर्स ब्रह्मगव्हाण उपसा सिंचन योजना- III.

b. प्रस्तावित ब्रह्मगव्हाण उपसा सिंचन योजना क्षेत्राला सिंचन सुविधा उपलब्ध करून देईल आणि प्रदेशातील शेती आधारित उपक्रम वाढवण्यास मदत करेल. यामुळे शेतकऱ्यांच्या सामाजिक तसेच आर्थिक स्थितीला चालना मिळेल.

c. प्रकल्पाला लाभ झालेली गावे: गंगापूर तालुक्यातील एकूण 42 गावांना या उपसा सिंचन योजनेद्वारे लाभ मिळणार आहे.

d. हा प्रकल्प बांधकाम आणि ऑपरेशनच्या टप्प्यात प्रत्यक्ष आणि अप्रत्यक्ष रोजगाराच्या संधी उपलब्ध करून देईल दोन्ही कुशल आणि अकुशल कामगारांसह.

e. ही योजना सुरू झाल्यानंतर भविष्यात दुष्काळ निवारणाच्या उपायांची गरज भासणार नाही परिणामी योजनेचा अप्रत्यक्ष लाभ होईल.

f. या योजनेअंतर्गत या निवडक गावांच्या क्लस्टरचा विकास जो समता आणि सर्वसमावेशकतेवर लक्ष केंद्रित करून ग्रामीण समुदायाच्या जीवनाचे सार जपतो आणि जोपासतो.

i. ग्रामीण भागातील गुंतवणुकीला आकर्षित करणे.

ii. ग्रामीण भागातील गरिबी आणि बेरोजगारी कमी करण्यावर भर देऊन स्थानिक आर्थिक विकासाला चालना.

g. पुनर्वसन आणि पुनर्वसन समस्या नाही; प्रस्तावित प्रकल्पासाठी संकल्पित जमिनीत कोणतीही वस्ती नाही. प्रस्तावित प्रकल्पात प्रकल्प उपक्रमांसाठी कुटुंब/घरांचे विस्थापन समाविष्ट नाही.

अध्याय 4: अपेक्षित पर्यावरणीय परिणाम आणि शमन उपाय

हा अध्याय प्रकल्पाच्या अंमलबजावणीमुळे आसपासच्या क्षेत्रावर / पर्यावरणावर अपेक्षित पर्यावरणीय परिणामांचे वर्णन करतो. कारण-स्थिती-संबंधाद्वारे विकसित केलेल्या प्रभावांची ओळखलेली साखळी (अध्याय 2 आणि 3 मधून गोळा केलेल्या माहितीच्या विश्लेषणावर आधारित) जेथे लागू असेल तेथे अंदाज / प्रमाणन व्यायामाला सामोरे जाते.

अ. बांधकाम टप्पा: प्रकल्पाचा बांधकाम टप्पा मंजुरीसह सर्व आवश्यक सरकारी परवानग्या खरेदी केल्यानंतर 2 वर्षांच्या आत पूर्ण होणे अपेक्षित आहे. म्हणूनच, परिसराच्या बांधकामाच्या

टप्प्यातील सर्व परिणाम ऑपरेशनल टप्प्यातील प्रभावांच्या तुलनेत अल्पकालीन/तात्पुरते मानले जातील.

आ. ऑपरेशनल टप्पा: मे. ब्रह्मगव्हाण उपसा सिंचन योजना- III [BLIS] अंतिम वापरकर्त्यापर्यंत ठिबक सिंचन आणि पाणी शिंपडण्याची योजना प्रदान करून 2.8 मीटर ते 3 मीटर खाली घातलेली भूमिगत पाइपलाइन प्रणाली प्रदान करेल ज्यात प्रदूषणाची पातळी नगण्य असेल.

- 1) **हवेचे वातावरण:** बांधकाम अवस्थेदरम्यान होणारे परिणाम यामुळे होण्याची शक्यता आहे; साइट तयार करणे, वाहनांची हालचाल, नैसर्गिक संसाधनांची खरेदी, वाहतूक आणि बांधकाम यंत्रसामग्री आणि उपकरणे.
 - **शमन उपाय:** SO₂ आणि NO_x प्रदूषकांच्या पातळीत वाढ क्षुल्लक असणे अपेक्षित आहे कारण बांधकाम यंत्रे मधून मधून चालविली जातील आणि स्थिर नसतील आणि एका ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी जात असतील, त्यामुळे उत्सर्जनाच्या एकाग्रतेत वाढ होणार नाही एकल बिंदू स्थान. कोरड्या हंगामात धूळप्रवण क्षेत्रात ट्रक बसवलेल्या स्पिंकलरचा वापर करून दिवसातून दोनदा पाणी शिंपडण्याद्वारे धूळ उत्सर्जनावर नियंत्रण ठेवणे आवश्यक आहे.
- 2) **ध्वनी वातावरण:** ध्वनी निर्माण करणारे स्रोत म्हणजे वनस्पती उपकरणे उभारणे, निर्मितीचे काम, बांधकाम क्रियाकलाप दरम्यान वाहनांची हालचाल, वाहतूक, नागरी वस्तू आणि यंत्रामुळे.
 - **शमन उपाय:** प्रदेशातील आवाजाची पातळी अनुज्ञेय मर्यादित आहे. निर्मात्यांची योग्य निवड आणि इच्छित आवाज/कंपन मानकांची पूर्तता करणाऱ्या उपकरणांचा पुरवठा. ध्वनी संलग्नक उपकरणामध्ये प्रदान केले जाईल जेथे आवश्यक साहित्य फक्त दिवसाच्या वेळी वाहतूक केली जाईल. कामगारांना कान मफ सारखे पीपीई पुरवले जावेत.
- 3) **जल पर्यावरण:** नागरी कामांसाठी आणि इतर घरगुती कामांसाठी पाणी आवश्यक असेल. बांधकाम कामादरम्यान पाण्याची गरज तात्पुरती असेल आणि प्रमाण लक्षणीय असणार नाही कारण बांधकाम कामे मध्यम आकाराची असतील. नाथ सागर जलाशयाच्या पाण्यासह जवळच्या पाणवठ्यांवर कोणताही महत्त्वपूर्ण परिणाम होणार नाही.
 - **शमन उपाय:** बांधकाम कामांसाठी पाणी काढण्याची योग्य व्यवस्था करावी. काळजी घेतली पाहिजे, जेणेकरून, कामगार वसाहतीतील घनकचरा किंवा पंपिंग स्टेशनमधील तेलाचा कचरा पाण्यात टाकला जाऊ नये किंवा सोडला जाऊ नये. बांधकाम टप्प्यात कोणत्याही प्रकारची अशुद्ध निर्मिती होणार नाही; त्यामुळे सांडपाण्याची विल्हेवाट व परिणाम नगण्य असतील.
- 4) **घनकचरा व्यवस्थापन:** घनकचरा कामगार क्षेत्रातून घरगुती घनकचरा म्हणून निर्माण केला जाईल. घनकचरा स्वतंत्रपणे साठवला जाईल आणि कचरा व्यवस्थापन प्राधिकरणाकडे पाठवला जाईल. हे मॅन्युअल प्रणालीवर आधारित असेल आणि आवश्यक तांत्रिक मनुष्यबळ आणि सुरक्षा आणि इतर प्रशासकीय कर्मचाऱ्यांसह इतर कर्मचारी. घनकचऱ्याचे किमान प्रमाण निर्माण केले जाईल जे स्वतंत्रपणे साठवले जाईल आणि कचरा व्यवस्थापन प्राधिकरणाकडे पाठवले जाईल. कंपोस्ट केल्यानंतर सेंद्रिय कचरा खत म्हणून वापरला जाऊ शकतो.

- **शमन उपाय:** बांधकाम कचरा फक्त पंप हाऊस परिसरात निर्माण केला जाईल आणि पाईपलाईन यंत्रणेच्या स्थापनेसाठी खोदलेले साहित्य. खोदलेल्या मातीचा जास्तीत जास्त विस्तार पाइपलाईन पडल्यानंतर पुन्हा भरला जाईल. केवळ अतिरिक्त माती जी जमिनीच्या सूज घटकामुळे शिल्लक आहे ती साठवली जाईल आणि कमी जमिनीच्या क्षेत्राला पुन्हा भरण्यासाठी आणि वृक्षारोपण कामासाठी वापरली जाईल.
- 5) **जमीन पर्यावरण:** प्रस्तावित पाईपलाईन कामामुळे जमिनीच्या वापरावर कोणताही महत्त्वपूर्ण परिणाम होणार नाही आणि बांधकाम उपक्रमादरम्यान पंपिंग स्टेशन वरची माती आणि खालची थर काढून टाकली जाईल. बांधकाम साहित्याची अयोग्य हाताळणी, तेल गळती आणि इंधन यामुळे माती दूषित होणे अपेक्षित आहे.
- **शमन उपाय:** या उपक्रमांमुळे जमिनीचा वापर तात्पुरता बदलला जाईल. बांधकामाच्या टप्प्यादरम्यान उत्खनन केलेल्या सर्व माती प्रकल्प क्षेत्रामध्ये लँडस्केप डेव्हलपमेंटमध्ये वापरण्यासाठी योग्यरित्या साठवून ठेवल्या जातील. तथापि, कामगार आणि मजुरांना स्वच्छता स्थिती आणि सुविधांसह योग्य निवारा प्रदान केला पाहिजे जेणेकरून स्थानिक जमिनीच्या वापरास नुकसान होऊ नये.
- 6) **जैविक पर्यावरण:** हा प्रकल्प जायकवाडी पक्षी अभयारण्याच्या 10 किमी अंतरावर येतो. अभ्यास दर्शवितो की प्रस्तावित पंपिंग स्टेशन जायकवाडी पक्षी अभयारण्याजवळ आहे. तथापि, पंपिंग स्टेशन कोणतेही प्रदूषण सोडत नाही; त्यामुळे पक्षी अभयारण्यावर कोणताही महत्त्वपूर्ण परिणाम होणार नाही. IUCN लाल डेटा सूचीमध्ये सूचीबद्ध कोणतीही लुप्तप्राय प्रजाती प्रस्तावित प्रकल्प साइटवर आढळली नाही किंवा आढळली नाही. मोठ्या झाडाचे कवच नसल्यामुळे कोणतेही मोठे झाड तोडले जाणार नाही.
- **शमन उपाय:** पर्यावरणाचा समतोल राखण्यासाठी पर्यावरणाचा प्रवाह राखला जावा. पंपिंग स्टेशन आणि पाइपलाईन बांधताना काळजी घ्यावी; अभयारण्यातील पक्षी आणि वन्यजीवांवर परिणाम होऊ शकणाऱ्या बांधकाम क्रियाकलाप आणि वाहतूक उपक्रमांमुळे कोणताही आवाज आणि कंप होऊ नये.
- 7) **सामाजिक आर्थिक पर्यावरण:** पुनर्वसन आणि पुनर्वसनाचा प्रश्न नाही; प्रस्तावित प्रकल्पासाठी संकल्पित जमिनीत कोणतीही वस्ती नाही. प्रस्तावित प्रकल्पात प्रकल्प उपक्रमांसाठी कुटुंब/घरांचे विस्थापन समाविष्ट नाही. या योजनेसाठी पंप हाऊस, डिलिव्हरी चेंबर्स आणि ॲप्रोच रोड तयार करण्यासाठी 6 हेक्टर जमीन संपादित करणे आवश्यक आहे. वाढत्या मेन्ससाठी जमीन बांधकाम कालावधीच्या काळात भाड्याच्या आधारावर तात्पुरती संपादित करावी लागेल. भाड्याच्या आधारावर संपादित करण्यात येणारी ही जमीन 35 हेक्टर आहे. या प्रकल्पामुळे जंगलाची जमीन किंवा रेल्वे विभागाच्या अखत्यारितील जमीन प्रभावित होत नाही. या प्रकल्पासाठी कोणत्याही गावांचे किंवा त्याच्या भागाचे पुनर्वसन करण्याची गरज नाही. प्रकल्पामुळे शेवटी संपूर्ण क्षेत्राची जीवनशैली सिंचनासाठी अधिक पाणी उपलब्ध झाल्यामुळे बदलेल. एकूण पीक उत्पादन देखील वाढेल. BLIS ने प्रकल्पाच्या नियोजनापूर्वी गावांकडून दृश्ये आणि स्वीकृती गोळा केली आहे. मूल्यांकन आणि स्थानिक चर्चेच्या आधारे, ग्रामस्थांकडून सकारात्मक प्रतिसाद असल्याचे दिसून आले.
- **शमन उपाय:** शमन उपाय अपेक्षित नाहीत.

अध्याय 5: पर्यायांचे विश्लेषण

- 1) मे. ब्रह्मगव्हाण उपसा सिंचन योजना- III [BLIS] गोदावरी मराठवाडा पाटबंधारे विभाग महामंडळ [GMIDC] द्वारे दुष्काळग्रस्त भागांसाठी गोदावरी खोऱ्यातील जायकवाडी जलाशयावर एक मोठा प्रकल्प हाती घेतला जात आहे.
- 2) स्थानिक लोकप्रतिनिधीने गंगापूर तालुक्यातील दुष्काळी भागासाठी एकात्मिक एकल उपसा सिंचन योजना सुरू करण्याची मागणी केली जे सुरुवातीला मंजूर असले तरी उपलब्ध नसलेल्या पाण्याचा वापर करून आणि खाजगी आणि सहकारी उपसा सिंचन योजना रद्द करून रद्द केली. ही मागणी लक्षात घेऊन महाराष्ट्र सरकारने या योजनेला प्राथमिक मान्यता दिली आणि ठिबक सिंचन पद्धतीवर आधारित सिंचन केले जाईल या अटीसह मंजूर केले.
- 3) शासन निर्णय क्र. संकीर्ण -2018 / (137/2018) चालू आहे. 08/03/2019 रोजी प्रशासकीय मान्यता (रु. 4.79 कोटी) प्राप्त झाली आहे. सर्वेक्षण संशोधन आणि सर्वेक्षण आणि प्राथमिक कामांमध्ये इतर वैधानिक मान्यता मिळवण्याचे काम प्रगतीपथावर आहे. या कामा अंतर्गत सविस्तर भूभाग सर्वेक्षण पूर्ण झाले आहे आणि त्यानुसार राइझिंग मेन लाईनचे संरेखन प्रस्तावित करण्यात आले आहे. या रेषेचे नियोजन करताना सदस्य सचिव, स्थायी समिती आणि अधीक्षक अभियंता, औरंगाबाद पाटबंधारे मंडळ, औरंगाबाद यांचे पत्र क्र. AIC/ प्राशा -1/ 6491 दि. 15/12/2017 नुसार, स्थायी समितीच्या बैठकीत योजनेच्या मंजूर निकषांनुसार रायझिंग मेनचा व्यास आणि जाडी गृहित धरण्यात आली आहे.
- 4) उपसा सिंचन प्रणालीसाठी सर्व शक्य पर्यायी तंत्रज्ञान विचारात घेतले जाईल.

अध्याय 6: पर्यावरणीय देखरेख कार्यक्रम

- 1) पर्यावरण व्यवस्थापन योजना (ईएमपी) मध्ये नमूद केलेल्या विविध उपायांची पर्याप्तता सत्यापित करण्यासाठी काही मापदंडांचे निरीक्षण करणे आवश्यक आहे. पर्यावरण देखरेख कार्यक्रम प्रभावी अभिप्राय साधन म्हणून काम करतो 1) साइट अटी 2) कामाच्या क्रियाकलाप 3) शमन उपाय आणि प्रदूषण नियंत्रण तंत्रज्ञानाचे कार्यप्रदर्शन मूल्यमापन 4) पर्यावरण गुणवत्ता स्थिती प्रचलित आणि 5) तत्काळ सुधारणा सुरू करण्यासाठी संभाव्य गैर-अनुपालन परिस्थिती किंवा जेथे आवश्यक असेल तेथे उपाययोजना.
- 2) महत्वाचे घटक म्हणजे हवा, पाणी, माती आणि आवाज. पर्यावरणीय देखरेखीची उद्दीष्टे आहेत:
 - a. नियोजन निर्णयांची प्रभावीता तपासा.
 - b. ऑपरेशनल प्रक्रियेची प्रभावीता मोजा.
 - c. वैधानिक आणि कॉर्पोरेट अनुपालनाची पुष्टी करा आणि अनपेक्षित बदल ओळखा.
 - d. पर्यावरणीय व्यवस्थापनाच्या संदर्भात अर्थसंकल्प आणि आर्थिक व्यवस्थापनासह विविध उपक्रमांचे पर्यावरणीय लेखापरीक्षण.
 - e. देखरेख आणि जगण्याची खात्री, तसेच वृक्षारोपण वाढीचा दर.
- 3) **पर्यावरण व्यवस्थापन सेल (ईएमसी)**: बीएलआयएस पर्यावरणीय देखरेख आणि नियंत्रणासाठी थेट व्यवस्थापकीय संचालक/संचालक ऑपरेशन्सला अहवाल देणारा एक संपूर्ण पर्यावरण व्यवस्थापन सेल

(ईएमसी) स्थापन करेल. ईएमसी टीम प्रदूषण निरीक्षण पैलू आणि नियंत्रण उपायांच्या अंमलबजावणीची काळजी घेईल. तंत्रज्ञांसह पात्र आणि कार्यक्षम अभियंत्यांचा एक गट प्रदूषण नियंत्रण उपकरणाची देखभाल, देखरेख आणि देखरेख करण्यासाठी, संबंधित उपकरणांच्या कार्यक्षमतेनुसार उत्कृष्ट काम करण्यासाठी नियुक्त केले जाईल.

4) पर्यावरण व्यवस्थापन कक्ष वेळापत्रकानुसार देखरेख उपक्रम आयोजित करण्यासाठी जबाबदार असेल.

5) पर्यावरण व्यवस्थापन योजनेच्या संदर्भात पर्यावरणीय कामगिरीचा स्वैच्छिक अहवाल हाती घेतला जाईल. तयार केलेला डेटा वैधानिक संस्थांना नियमितपणे सादर केला जाईल. अहवालाची वारंवारता महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ आणि पर्यावरण वन आणि हवामान बदल मंत्रालयाच्या आवश्यकतेनुसार असेल.

6) **पर्यावरणीय देखरेख खर्च:** देखरेख आणि मूल्यमापन प्रक्रियेसाठी व्यापक सर्वेक्षण आणि प्राथमिक डेटा संकलन आवश्यक आहे, एकतर आधारेखा स्थापित करण्यासाठी किंवा बदल मोजण्यासाठी. पर्यावरणीय देखरेखीसाठी व्यवस्थापनाच्या गरजांना प्रतिसाद देण्यासाठी, आकस्मिक अर्थसंकल्पाची तरतूद केली आहे आणि तक्ता 10.6 (अध्याय 10) मध्ये सादर केली आहे.

अध्याय 7: अतिरिक्त अभ्यास

1) **सार्वजनिक सुनावणी:** एमपीसीबीच्या मार्गदर्शनाप्रमाणे प्रकल्पासाठी सार्वजनिक सुनावणी घेतल्यानंतर सार्वजनिक सल्लामसलत तपशील समाविष्ट केले जातील आणि त्यांच्या सूचना अंतिम ईआयएममध्ये समाविष्ट केल्या जातील.

2) **धोका ओळख:** उत्खनन कोणत्याही विकासात्मक क्रियाकलापांच्या बांधकामाच्या टप्प्यात धोकादायक क्रिया आहे. पाइपलाइन यंत्रणा बसवण्यासाठी खोदकाम केले जाईल आणि फक्त 2.8-3 मीटर खाली केले जाईल आणि पाइपलाइन पडल्यानंतर पुन्हा भरले जाईल.

3) **सामाजिक प्रभाव मूल्यांकन/पुनर्वसन आणि पुनर्वसन कृती योजना:** पुनर्वसन आणि पुनर्वसन समस्या नाही; प्रस्तावित प्रकल्पासाठी संकल्पित जमिनीत कोणतीही वस्ती नाही. प्रस्तावित प्रकल्पात प्रकल्प उपक्रमांसाठी कुटुंब/घरांचे विस्थापन समाविष्ट नाही. या योजनेसाठी पंप हाऊस, डिलिव्हरी चेंबर्स आणि अॅप्रोच रोड तयार करण्यासाठी 6 हेक्टर जमीन संपादित करणे आवश्यक आहे. 6 हेक्टर (पंप हाऊस -1, स्विच यार्ड). वाढत्या मेन्ससाठी जमीन बांधकाम कालावधीच्या काळात भाड्याच्या आधारावर तात्पुरती संपादित करावी लागेल. भाडेतत्त्वावर संपादित करण्यात येणारी ही जमीन 35 हेक्टर आहे. या प्रकल्पामुळे जंगलाची जमीन किंवा रेल्वे विभागाच्या अखत्यारितील जमीन प्रभावित होत नाही. या प्रकल्पासाठी कोणत्याही गावांचे किंवा त्याच्या भागाचे पुनर्वसन करण्याची गरज नाही कारण तेथे कोणतेही तात्पुरते किंवा कायमस्वरूपी पुनर्वसन होणार नाही. तसेच प्रस्तावित प्रकल्प पूर्णपणे जमिनीच्या पातळीपासून 2.8-3 मीटर खाली बंद पाइपलाइन प्रणालीवर आधारित आहे. म्हणूनच, पुनर्वसन आणि पुनर्वसन या प्रकल्पाला लागू नाही.

4) **आपत्ती व्यवस्थापन आराखडा:** आपत्ती व्यवस्थापन योजना कर्मचाऱ्यांना किंवा परिसरातील लोकांना प्रभावित करणाऱ्या साइटमध्ये उद्भवणाऱ्या कोणत्याही आणीबाणीच्या प्रभावाचे नियंत्रण आणि कमी करण्यासाठी तयार केली जाईल. आपत्ती/आणीबाणी नैसर्गिक आपत्ती जसे की पूर, भूकंप इत्यादी

म्हणून उद्भवू शकते किंवा मानवनिर्मित आपत्ती असू शकते तथापि, कालवे फुटण्याची शक्यता आहे. त्यामुळे कालव्यांची नियमित तपासणी केली जाईल आणि आवश्यक असल्यास दुरुस्ती केली जाईल.

अध्याय 8: प्रकल्प लाभ

- 1) सिंचन प्रकल्पांचे फायदे आता जगभरात प्रसिद्ध आहेत. सिंचन प्रकल्पांचे लाभ प्रत्यक्ष आणि अप्रत्यक्ष लाभ म्हणून वर्गीकृत केले जाऊ शकतात. मुख्य फायदा म्हणजे अन्नधान्याच्या उत्पादनात वाढ जी मानवासाठी आवश्यक आहे.
- 2) मेसर्सचा प्रस्तावित प्रकल्प. ब्रह्मगव्हाण उपसा सिंचन योजना- III [BLIS] हे जायकवाडी प्रकल्पाच्या जलमग्न क्षेत्रालगतच्या दुष्काळी भागात सिंचन समाधान प्रदान करते. गंगापूर तालुक्यातील लोकप्रतिनिधींनी सरकारकडे जायकवाडी प्रकल्पातून उपसा सिंचन योजना आणण्याची मागणी केली जेणेकरून क्षेत्र कायम सिंचनाखाली येईल. म्हणून, या प्रकल्पामुळे जमिनीला सिंचनाचा लाभ मिळेल आणि सिंचन क्षमता वाढेल आणि त्यामुळे लागवडीखालील क्षेत्र वाढेल परिणामी शेतकऱ्यांच्या राहणीमानावर अप्रत्यक्ष परिणाम होईल.
- 3) आजीविका सुधारण्यासाठी, लोकांच्या उत्पन्नाची स्थिती वाढवण्यासाठी अशा प्रकारच्या प्रकल्पाची गरज आहे. मेसर्सचा प्रस्तावित प्रकल्प. ब्रह्मगव्हाण उपसा सिंचन योजना- III [BLIS] 10000 हेक्टर (इरिगेटेड कमांड एरिया) आणि 12500 हेक्टर (कल्चरबल कमांड एरिया) जमीन सिंचन करण्याचा मानस आहे. जवळपास 40 गावांसाठी हा प्रकल्प फायदेशीर आहे.
- 4) या प्रकल्पामुळे स्थानिक लोक पीक पद्धती बदलू शकतील अशी अपेक्षा आहे आणि या प्रकल्पामुळे दुष्काळी भागात पाण्याची उपलब्धता वाढेल. त्यामुळे या प्रकल्पामुळे जमिनीला सिंचनाचा लाभ मिळेल आणि सिंचन वाढेल क्षमतेमुळे लागवडीखालील क्षेत्र वाढते परिणामी शेतकऱ्यांच्या राहणीमानावर अप्रत्यक्ष परिणाम होतो.

अध्याय 9: पर्यावरण खर्च लाभ विश्लेषण:

- 1) हे धोरणांचे आणि प्रकल्पांचे आर्थिक मूल्यमापन संदर्भित करते ज्यांचे पर्यावरणीय सेवांची तरतूद सुधारण्याचे हेतुपुरस्सर ध्येय आहे किंवा सकारात्मक किंवा मध्यम, अप्रत्यक्षपणे पर्यावरणावर प्रतिकूल परिणाम करू शकेल अशा कृती.
- 2) मेसर्सचा प्रस्तावित प्रकल्प. ब्रह्मगव्हाण उपसा सिंचन योजना- III [BLIS] हा एक मोठा प्रकल्प गोदावरी मराठवाडा पाटबंधारे विभाग महामंडळ [GMIDC] गोदावरी खोऱ्यातील जायकवाडी जलाशयावर हाती घेत आहे जो दुष्काळग्रस्त भागांसाठी फायदेशीर ठरेल.
- 3) प्रस्तावित प्रकल्पासाठी अंदाजित एकूण खर्च रु. 426.26 कोटी बेनिफिट कॉस्ट रेशो 1.24 आहे जे स्वीकारण्याच्या निकषांमध्ये चांगले आहे आणि अशा प्रकारे सध्याचा प्रस्ताव सादर आणि शिफारस केला आहे.
- 4) लाभ खर्च गुणोत्तर आणि परताव्याचा आर्थिक दर;
 - a.. एकूण फायदे: 6933 लाख
 - b. एकूण खर्च (खर्च): 5573.52 लाख
 - c. बेनिफिट कॉस्ट रेशियो असे कार्य करते: 1. 24

d. परताव्याचा आर्थिक दर (E.R.R): 17.077 %

अध्याय 10: पर्यावरण व्यवस्थापन योजना:

1) **पर्यावरण व्यवस्थापन योजना (ईएमपी)** प्रकल्पाचे प्रभावी पर्यावरणीय व्यवस्थापन, सर्वसाधारणपणे आणि विशेषतः शमन उपायांची अंमलबजावणी सुलभ करण्याच्या दृष्टीने तयार केली गेली आहे.

a. **बांधकाम टप्प्यासाठी पर्यावरण व्यवस्थापन योजना:** बांधकाम अवस्थेत पर्यावरण प्रदूषण मर्यादित आणि कमी कालावधीसाठी असेल. बांधकामाचे नियोजन अशा प्रकारे केले पाहिजे की टाकून दिलेल्या साहित्याची सुरक्षितपणे विल्हेवाट लावावी. माती/ड्रेज्ड सामग्रीच्या महत्त्वपूर्ण प्रमाणात साइट तयार करताना विशिष्ट परिस्थितीत उंची वाढवणे आवश्यक असू शकते.

b. **ऑपरेशन टप्प्यासाठी पर्यावरण व्यवस्थापन योजना:** पर्यावरण व्यवस्थापन योजनेचे विविध पैलू, जे पर्यावरणीय सेटिंग्ज आणि प्रकल्प उपक्रमांच्या स्वरूपावर आधारित नियमित देखरेखीस पात्र आहेत ते या अहवालाच्या 10.3 व्या अध्यायात स्पष्ट केले आहेत.

c. **पर्यावरण व्यवस्थापन सेल त्याच्या जबाबदाऱ्यांसह:** BLIS-III ने कामगारांची पर्यावरण, आरोग्य आणि सुरक्षितता आणि पर्यावरणाची काळजी घेण्याचा प्रस्ताव दिला आहे. पर्यावरण व्यवस्थापन कक्ष प्रदूषण नियंत्रण उपकरणाच्या कामगिरीवर, स्त्रोतांमधून उत्सर्जन आणि सभोवतालच्या पर्यावरणाच्या गुणवत्तेवर देखरेख कार्यक्रमाच्या अनुषंगाने दक्षता ठेवेल, प्रदूषण नियंत्रण प्रणाली/ उपकरणाच्या सामान्य आणि प्रतिबंधात्मक देखरेखीवर देखरेख ठेवेल. नियंत्रण उपकरणाची इष्टतम कार्यक्षमता प्राप्त करण्यासाठी आणि गुणवत्तापूर्ण वातावरण राखण्यासाठी देखभाल विभागाद्वारे.

२) **कमांड एरिया डेव्हलपमेंट प्लॅन:** आजीविका सुधारण्यासाठी, लोकांच्या उत्पन्नाची स्थिती वाढवण्यासाठी अशा प्रकारच्या प्रकल्पाची गरज आहे. मेसर्सचा प्रस्तावित प्रकल्प. ब्रह्मगव्हाण उपसा सिंचन योजना- III [BLIS] 10000 हेक्टर (इरिगेशनल कमांड एरिया) आणि 12500 हेक्टर (कल्चरिबल कमांड एरिया) जमीन सिंचन करण्याचा मानस आहे. जवळपास 40 गावांसाठी हा प्रकल्प फायदेशीर आहे.

3) **मक व्यवस्थापन/ विल्हेवाट योजना:** प्रस्तावित प्रकल्पामुळे विविध कामांमधून निर्माण झालेल्या मकची मात्रा, पायाभूत कामासाठी आवश्यक असलेल्या उत्खननासह 80084 क्यूबिक मीटर आहे. निर्माण झालेला मक सुमारे ~ 72076 क्यूबिक मीटर जमीन सपाटीकरण, सेवा मार्ग, खंदक भरणे इत्यादीसाठी अंशतः पुन्हा वापरला जाईल. 8008 क्यूबिक मीटर उर्वरित कचरा परस्पर सामंजस्याने जवळच्या गरजूंना दिला जाईल किंवा लिलाव केला जाईल.

4) **भरपाई वनीकरण योजना:** मेसर्सच्या या प्रस्तावित प्रकल्पासाठी वन जमिनीची कोणतीही आवश्यकता नाही. ब्रह्मगव्हाण उपसा सिंचन योजना भाग III मध्ये देखील झाडे तोडण्याची कोणतीही क्रिया होणार नाही त्यामुळे प्रस्तावित प्रकल्पाला प्रतिपूरक वनीकरण लागू नाही.

5) **जैवविविधता आणि वन्यजीव संरक्षण आणि व्यवस्थापन योजना:**

a. प्रस्तावित प्रकल्प क्रियाकलाप आणि प्रस्तावित क्षेत्राचे संबंधित बांधकाम, ऑपरेशन आणि व्यवस्थापन टप्पे, खालील पर्यावरणीय समस्या क्षेत्र दृश्यमान. या जैवविविधता अहवालाचा मुख्य हेतू प्रकल्प अभ्यास

क्षेत्र (कोर आणि बफर झोन) आणि जयकवडी पक्षी अभयारण्य परिसराच्या संपूर्ण जैवविविधता मूल्ये वाढविण्यासाठी व्यवस्थापन योजना सुचवणे यावर केंद्रित आहे.

b. जैकवाडी पक्षी अभयारण्य आणि नाथसागर धरण हे पर्यावरणीयदृष्ट्या महत्त्वाचे ठिकाण अभ्यास क्षेत्रात आहे. खालील संवर्धन योजना लागू होईल;

i. अन्न आणि नेस्टिंग निवासस्थानामध्ये सुधारणा.

ii. साठी उन्नत माती / लाकडी प्लॉटफॉर्म पक्षी.

iii. कृत्रिम घरटी प्लॉटफॉर्म.

iv. कृषी हेज भाजीपाला.

v. सेंद्रिय शेती.

6) **पुनर्वसन आणि पुनर्वसन योजना:** पुनर्वसन आणि पुनर्वसन समस्या नाही; प्रस्तावित प्रकल्पासाठी संकल्पित जमिनीत कोणतीही वस्ती नाही. प्रस्तावित प्रकल्पात प्रकल्प उपक्रमांसाठी कुटुंब/घरांचे विस्थापन समाविष्ट नाही. या योजनेसाठी पंप हाऊस, डिलिव्हरी चेंबर्स आणि अॅप्रोच रोड तयार करण्यासाठी 6 हेक्टर जमीन संपादित करणे आवश्यक आहे. 6 हेक्टर (पंप हाऊस -1, स्विच यार्ड). वाढत्या मेन्ससाठी जमीन बांधकाम कालावधीच्या काळात भाड्याच्या आधारावर तात्पुरती संपादित करावी लागेल. भाड्याच्या आधारावर संपादित करण्यात येणारी ही जमीन 35 हेक्टर आहे. या प्रकल्पामुळे जंगलाची जमीन किंवा रेल्वे विभागाच्या अखत्यारितील जमीन प्रभावित होत नाही. या प्रकल्पासाठी कोणत्याही गावांचे किंवा त्याच्या भागाचे पुनर्वसन करण्याची गरज नाही.

7) **ग्रीनबेल्ट डेव्हलपमेंट प्लॅन:** पंपिंग हाऊसच्या प्लॉट सीमेवर ~2.5-3 मीटर रुंदीसाठी स्थानिक पर्यावरणास अनुकूल वनस्पती प्रजातींचा वापर करून ग्रीन बेल्ट विकसित केला जाईल. ग्रीन बेल्ट विकासासाठी पुरेसे क्षेत्र सुरक्षित करण्यात आले आहे.

8) **जलाशय रिम उपचार योजना:** ब्रह्मगव्हाण उपसा सिंचन योजना तृतीय फक्त सिंचन हेतूने पाणी उचलणार आहे त्यामुळे जलाशयाच्या किनाऱ्याला प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्ष त्रास देऊ नये. त्यामुळे BLIS-III च्या प्रस्तावित प्रकल्पाला जलाशय रिम उपचार योजना लागू नाही.

9) **प्रकल्प स्थळाच्या योजनेसाठी जमीन पुनर्संचयित करणे आणि लँडस्केपिंग:** पंप हाऊस आणि पाइपलाइनच्या बांधकामादरम्यान निकृष्ट होणाऱ्या जमिनीच्या प्रमाणावर आधारित जमीन पुनर्संचयित करणे आणि लँडस्केप नियोजन केले गेले.

10) **मच्छीमार संरक्षण आणि व्यवस्थापन योजना:** मच्छीमारांच्या सहकारी संस्थांनी गरीब मच्छीमारांची आर्थिक स्थिती सुधारण्यास मदत केली आहे. सहकारी संस्थांना सरकारकडून कर्ज आणि अनुदानाच्या स्वरूपात आर्थिक मदत दिली जाते. त्यांना मत्स्यपालन विकसित करण्यासाठी वियर आणि तलाव सुरक्षित करण्यासाठी देखील मदत केली जाते.

11) **धरणाचे ब्रेक विश्लेषण:** प्रस्तावित प्रकल्पाला धरणाचे ब्रेक विश्लेषण लागू नाही कारण केवळ सिंचनासाठी पाणी उचलणे पूर्ण केले जाईल.

12) **आपत्ती व्यवस्थापन योजना:** आपत्ती व्यवस्थापन योजना कोणत्याही आपत्कालीन परिस्थितीवर नियंत्रण ठेवण्यासाठी आणि कमी करण्यासाठी तयार केली जाईल जी कर्मचार्यांना किंवा परिसरातील

लोकांना प्रभावित करणारी साइटच्या आत येऊ शकते. आपत्ती/आणीबाणी नैसर्गिक आपत्ती जसे की पूर, भूकंप इत्यादी म्हणून उद्भवू शकते किंवा मानवनिर्मित आपत्ती असू शकते तथापि, कालवे फुटण्याची शक्यता आहे. त्यामुळे कालव्यांची नियमित तपासणी केली जाईल आणि आवश्यक असल्यास दुरुस्ती केली जाईल.

13) **आवाज व्यवस्थापन योजना:** ध्वनीप्रो सॉफ्टवेअर वापरून ध्वनी मॉडेलिंग केले गेले. जेव्हा सर्व पंप कार्यरत स्थितीत होते तेव्हा सर्वात वाईट स्थितीसाठी ध्वनी मॉडेलिंग केले गेले. स्रोतावरील आवाज 86 ते 80 डेसिबल अंतराने हळूहळू कमी होतो. 120 मीटर ते 100 मीटर अंतरावर ते 55 डेसिबल आहे. आवाजाच्या मॉडेलचा परिणाम पाहता, पंपांच्या आसपास साउंड प्रूफ घर पुरवणे आवश्यक आहे. पंप नियंत्रित पद्धतीने चालवावे लागतात. रात्रीच्या वेळी पंप चालवू नये, असे सुचवले आहे.

14) **भूजल व्यवस्थापन योजना:** सिंचनासाठी वापरले जाणारे पाणी पिकाची उत्पादकता, त्याचे उत्पादन आणि बागायती पिकांची गुणवत्ता यामध्ये एक महत्त्वाचा घटक आहे. सिंचनाच्या पाण्याची गुणवत्ता प्रामुख्याने विरघळलेल्या क्षारांच्या उपस्थितीवर आणि त्यांच्या एकाग्रतेवर अवलंबून असते. इलेक्ट्रिकल कंडक्टिव्हिटी (ईसी) आणि अवशिष्ट सोडियम कार्बोनेट (आरएससी) हे सर्वात महत्त्वाचे गुणवत्तेचे निकष आहेत, जे पाण्याच्या गुणवत्तेवर आणि सिंचनासाठी त्याच्या योग्यतेवर परिणाम करतात. भूजल संसाधनांचे कृत्रिम पुनर्भरण आणि भूजल व्यवस्थापन पद्धतींचा अवलंब. परिसराची तपशीलवार भूजलाची गुणवत्ता या पर्यावरण प्रभाव मूल्यांकन अहवालाच्या 3 व्या अध्यायात दिली आहे.

15) **सार्वजनिक आरोग्य वितरण योजना:** अभ्यास क्षेत्र आणि लाभार्थी गावातील प्रत्येक गावामध्ये ग्राम स्तरावर ग्रामपंचायतीद्वारे आरोग्य आणि स्वच्छता सुविधा आहे. वर्ष 2000 नंतर शासन. महाराष्ट्राच्या ग्रामस्थांना सुवर्णसंधी प्रदान केली. या वर्षी महाराष्ट्रातील गावांना संत गाडगे महाराज ग्राम स्वच्छता अभियानाची भेट दिली. गावात उघड्यावर शौच करणे ही प्रचलित आणि प्रमुख प्रथा होती. त्याचा परिणाम पाण्यामुळे होणाऱ्या संसर्गामध्ये झाला ज्यामुळे पाण्यामुळे होणारे साथीचे आजार, विद्यार्थी, महिला आणि कामगार शक्ती यांना त्रास होतो परिणामी शैक्षणिक आणि आर्थिक नुकसान होते. या सर्व समस्या ग्रामसचिव (ग्रामसेवक) आणि ग्रामपंचायत सदस्याने ग्रामस्थांच्या मनावर पूर्णपणे ओढल्या

16) **कामगार व्यवस्थापन योजना:** प्रस्तावित प्रकल्प क्रियाकलापांसाठी एकूण 25 संख्या कामगार (बांधकाम टप्पा: 20 क्रमांक ऑपरेशन टप्पा: 5 संख्या) नियुक्त करणे अपेक्षित आहे. उत्पन्न निर्मिती उपक्रम आणि रोजगार निर्मिती सुरू करून स्थलांतर थांबवण्यासाठी प्रकल्प क्षेत्रात उपजीविकेच्या संधी निर्माण केल्या जातील. प्रकल्प स्थळाच्या 10 किमीच्या परिघाच्या जायकवाडी धरणाच्या बॅकवॉटरमधून मासे पकडण्यासाठी 2000 पेक्षा जास्त मच्छीमारांना रोजगार मिळत आहे. स्थानिक गावकऱ्यांना खाण्यासाठी विविध प्रकारचे मासे मिळतात, म्हणजे मिसालू, चिल्पी, रावस, मरळ, वाम आणि इतर स्थानिक मासे धरणाच्या बॅक वॉटरमध्ये उपलब्ध आहेत.

17) **लोकल एरिया डेव्हलपमेंट प्लॅन:** प्रकल्पाचे प्रकल्पाच्या क्षेत्रावर मजबूत सकारात्मक परिणाम आहेत, ज्यामुळे कॅचमेंट कमांड एरिया (सीसीए) ला जलसिंचन साठी लिफ्ट सिंचन सुविधेद्वारे सरासरी उत्पन्न वाढण्याची शक्यता आहे, ज्यामध्ये गुणक प्रभाव, आजीविका आधार, कृषी आधारित जवळच्या 40 गावांमधील 60000 हून अधिक कुटुंबांसाठी उपक्रम. 100% गावांमध्ये शासनाकडून आशा सेविका आहेत. आरोग्य विभाग, प्राथमिक आरोग्य सेवा परिचारिका आणि आरोग्य शिबिराचे आयोजन सरकार करत आहे. पीएचसी आणि स्वयंसेवी संस्थांच्या अंतर्गत आरोग्य विभाग सर्व गावांमध्ये ऊस, मका, डाळी, बाजरी, भाजीपाला आणि अन्नधान्य हे प्रमुख पीक आहे. पाण्याच्या व्यवस्थापनाचा वापर करून पाणलोट

कमांड क्षेत्रातील सर्व जमीन सिंचनासाठी देण्यात शेतकरी आनंदी आहेत. सेंद्रिय पद्धतींनी मिक्स क्रॉपिंग, पीक रोटेशन आणि पिकांचे विविध प्रकार घेऊन आणि ही उत्पादने शहरी भागाला उच्च किमतीत विकून शेतकरी आनंदी आहेत.

18) **ऊर्जा संवर्धन उपाय योजना:** प्रकल्प विकसक किमान एक सामुदायिक स्वयंपाकघर उभारण्यासाठी पुरेशी व्यवस्था करेल. हे प्रकल्प कामगार वसाहतीजवळ स्थापित केले जाईल. स्वयंपाकघराने मजुरांना अन्न पुरवावे. कचरा संकलन आणि विल्हेवाट लावण्यासाठी पुरेशी व्यवस्था करून अन्न तयार करताना आणि पुरवठा करताना सुविधेने योग्य स्वच्छता राखली पाहिजे.

19) **पर्यावरणविषयक बाबींवर खर्च (ईएमपी बजेट):** पर्यावरण शमन उपायांवर ईएमपी खर्चाचे तपशीलवार विभाजन (ईएमपी खर्च: बांधकाम टप्प्यासाठी 92 लाख आणि ऑपरेशन टप्प्यासाठी 103 लाख) ब्रह्मगव्हाण उपसा सिंचन योजना- III.

20) **पोस्ट क्लीयरन्स मॉनिटरिंग प्रोटोकॉल:** पर्यावरणीय मंजूरी मिळाल्यानंतर हा एक श्रेणी A प्रकल्प आहे; मंजूरीची प्रत जनतेला त्याच्या अटींसह उपलब्ध करून दिली जाईल जेणेकरून लोकांना प्रकल्प प्रस्तावाच्या कर्तव्याची जाणीव होईल. हे स्थानिक वृत्तपत्रात सार्वजनिक आणि भागधारकांच्या माहितीसाठी दिले जाईल. पर्यावरणीय मंजूरीच्या प्रती महापालिका संस्था आणि इतर संबंधित विभागाकडेही सादर केल्या जातील.

अध्याय 11: सारांश आणि निष्कर्ष

असा निष्कर्ष काढला जाऊ शकतो की बांधकाम आणि ऑपरेशनल टप्प्यात शमन उपाय आणि पर्यावरण व्यवस्थापन योजनेच्या सकारात्मक अंमलबजावणीवर पर्यावरणावर नगण्य परिणाम होईल. एकूणच प्रकल्प पर्यावरणदृष्ट्या सुरक्षित मानला जाऊ शकतो. प्रस्तावित प्रकल्प हा एक व्यापक सिंचन उपाय प्रदान करणे आणि ठिबक सिंचनाद्वारे कृषी उत्पादकता वाढवणे सक्षम करणे आहे.

अध्याय 12: सल्लागाराचा खुलासा

हा पर्यावरण प्रभाव मूल्यांकन अहवाल प्रस्तावकाच्या वतीने तयार केला आहे, मेसर्स. ब्रह्मगव्हाण उपसा सिंचन योजना- III [BLIS] पर्यावरण सल्लागार एसडी इंजिनिअरिंग सर्व्हिसेस प्रायव्हेट लिमिटेड औरंगाबाद महाराष्ट्र ज्यांना क्वालिटी कौन्सिल ऑफ इंडिया {NABET} vide No. NABET/EIA/1922/RA 0136 द्वारे मान्यता दिली आहे.